HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

אלא לרבי יוחנן קשיא תנאי היא דתניא [א]שבגג ושבחורבה מביא וקורא שבעציץ ושבספינה אינו מביא כל עיקר: וכולן אינן באות אלא מן המובחר כו': אמרי ליה יוחנא וממרא למשה תבן אתה מכנים לעפריים אמר להו אמרי אינשי א] למתא ירקא ירקא שקול: **מתני'** [ב]אין מביאין לא מבית הזבלים ולא מבית השלחים ולא מבית האילן ואם הביא כשר [ג]כיצד הוא עושה נרה שנה ראשונה ב] ובשנה שניה זורעה קודם לפסח שבעים יום והוא עושה סולת מרובה כיצד [ד]בודק הגזבר מכנים ידו ג] לתוכן עלה בה אבק פסולה עד ד] שינפנה [ה]ואם התליעה פסולה: **גמ'** כיצד עושה נרה שנה ראשונה ה] איבעיא להו היכי קאמר נרה שנה ראשונה ושניה נרה וזורעה או דלמא נרה שנה ראשונה ושניה זורעה בלא נרה תא שמע דתניא אמר רבי יוסי אף חיטי כרזיים וכפר אחים ו] אלמלא (א) סמוכות לירושלים היו מביאין מהן לפי שאין מביאין את העומר אלא מן השדות המודרמות ז] והמנונרות לכך שבהן חמה זורחת ומהן חמה שוקעת כיצד עושה נרה שנה ראשונה ושניה חורש ושונה וזורעה קודם לפסח שבעים יום כדי שתהא סמוכה לחמה ועושה קנה זרת ושיבולת זרתיים וקוצר ומעמר ודש וזורה ובורר וטוחן ומרקד ומביא אצל גזבר וגזבר מכנים ידו לתוכה אם עלתה בה אבק אומר לו חזור ונפה אותה שניה משום רבי נתן אמרו גזבר סך ידו שמן ומכנים לתוכה עד שמעלה כל אבקה קתני מיהת חורש ושונה ולטעמיך מתניתין לא קתני שונה

ברייתא

אלא לרבי יוחנן. דאמר לא קדש והא הכא דלדברי הכל קדש א) בחורבה עבודה וכל הני אע"פ שאינן מובחרים ב) (דהא) לדברי הכל מביא וקורא: **תנאי היא.** דאיכא תנא דאמר שבעלין ושבספינה אינו מביא והוא הדין לתמרים שבהרים ושבעמקים ורבי יוחנן דאמר כי האי תנא: **א"ל יוחנא וממרא.** ראשי מכשפים של מצרים למשה רבינו כשהתחיל לעשות האותות לעיני פרעה שהיו סבורין שהיה עושה אותם על ידי כשוף: **תבן אתה מכנים לעפריים.** עפריים שהוא מקום הרבה תבואה אתה מביא לשם תבואה למכור בתמיה כך ארץ מצרים שהיא מלאה כשפים אתה בא לשם לעסוק בכשפים: **אמר להם למתא ירקא שקול.** לעיר שגדל שם ירק הרבה הבא ירק שלך למכור לפי שמתקבצין שם הכל לקנות. הם אמרו לו דברי ליצנות והוא השיב להם בעניים: **מתני' לא מבית הזבל.** משדה הצריכה לזבל: **ולא מבית האילן.** משדה שיש בו אילנות לפי שהאילנות עושים לה צל ואין התבואה גדלה יפה: **כיצד הוא עושה.** לשדה שמביא ממנה סלת: **נרה שנה ראשונה.** ומניחה בורה: [**זורעה**] **קודם לפסח ע' יום.** שכבר יש כח לחמה שזורחת עליה: **כיצד הוא בודק.** שלא יהא אבק בסלת: **גמ' כרזיים.** של אותו מקום: **אלמלא שהן סמוכות לירושלים.** הרבה והן עומדות בין ההרים ח] דכתיב (תהלים קכה) ירושלים הרים סביב לה: **היו מביאין מהן.** לפי שהן עומדות בדרום: **המודרמות.** שבדרום: **שבהן החמה זורחת.** כל היום: **המנוגרות.** חרושות הרבה לכך ט]: **וזורעה קודם לפסח שבעים יום.** שכבר מתחלת החמה לזרוח בקרן מזרחית צפונית ג) וכשזורחת מושך העמוד מיד לדרום וכל היום היא זורחת לדרום: **סך ידו שמן ומכנים.** בסלת וכך בודקה יפה שאם יש בה אבק מידבק בשמן: **קתני מיהא ושניה חורש ושונה.** וזורעה ותפשוט מהא מתני' דבשניה נמי נרה: **וליטעמיך.** היכי תפשוט הא במתניתין לא קתני שונה

רש"י כת"י

אלא לר' יוחנן קשיא. [דאמר] פירות [שבעמקים לא קדיש] בבכורים [והא סבירא] להו להני [תנאי דקדיש בכורים] הבאה [מהגדל] בגג ובחורבה ובספינה: **תנאי** [**היא.** דאיכא] תנא דאמר [כוותי'] דר' יוחנן: **שבגג.** גג המערה שדה מעליא: **שבחורבה.** חורבה עבודה שדה מעליא מביא וקורא: **שבעלין ושבספינה אינו מביא כל עיקר.** דרעים ניניהו דומיא דתמרים שבהרים דר' יוחנן: **יוחנא וממרא.** הם חרטומי מצרים אמרו למשה כשהיה עושה [המופתים] תבן אתה מכנים לעפריים משל הוא שהמביא תבן למכור לעפריים משוגע הוא שיש שם תבן הרבה במחייתן אף אתה עושה מכשפות [במצרים] ואין מכשפים במצרים כמותינו: **למתא ירקא ירקא שקול.** לעיר שגדל בה הרבה ירק [תביא] ירק לשם למכור שכל הצריך לקנות נפנה לשם כלומר [אנא] נמי שפיר עביד [דאתאי] למתא: **מתני' אין מביאין.** עומר [ושתי] הלחם: **לא מבית הזבלים.** משדה (שצבורה) [שצריכה] לזבל שמא לא נזדבלה כל צרכה ונמצאו כל פירותיה כחושין. ל"א שהזבל מבאיש ומקלקל טעם הפירות: **ולא מבית האילן.** מתבואה שבין האילנות מפני שהאילנות יונקים [את] הקרקע ומכחישים את הזרעים: **נרה.** חורש ואינו זורע: **ובשניה זורעה.** דהיינו חרושה פעמים: **קודם לפסח שבעים יום.** מפרש בגמרא: **כיצד בודק.** את הסולת אם מנופה כל צרכה אם לאו: **עלה בה.** בידו: **אבק.** קמח דק וגרוע הוא: **גמ' ושניה זורעה בלא נרה.** שלא היה נרה בראש השנה לבד מן החרישה שחורש בשעת זריעה: **כרזיים וכפר אחים.** [שמות] מקומות הם: **אלמלי סמוכות לירושלים.** שהיא בהרים כדכתיב ד) ירושלים הרים סביב לה ובהרים חמה מקדרת ומבשיל את הפירות כדכתיב [דברים לג] וממגד תבואות שמש היו מביאין מהן. ל"א אלמלי סמוכות לירושלים דאין מעבירין על המצות כדאמרי' בפרק ר' ישמעאל [לעיל סד:]: **המודרמות.** שעומדות בדרומה של ארץ ישראל שהחמה כל ימות החורף רוב היום היא עומדת בדרום: **והמנוגרות.** כמו נירו לכם ניר ה) שנחרש לשם עומר: **ומהם חמה שוקעת.** סמוך לשקיעתה זורחת עליהם כדקי"ל הולך [אל] דרום וביום תקופת טבת חמה זורחת בקרן דרומית מזרחית ושוקעת במערבית דרומית ומכאן ואילך עומדת (מערב) [חמה] במזרח ומתרחקת מן הדרום ועמוד החמה זורח על הדרום וכל היום כולו נמשכת והולכת לדרום וממתקת את התבואה: **שתהא סמוכה לחמה.** לגבורת החמה ביום שכשנמשך לצד [צפון] בימות הקייץ החמה מתגברת והולכת ומש"ה לא הי' זורעה בתחלת התקופה שאין החמה בגבורה: **קנה זרת ושיבולת.** ראש השיבולת ששם (החיטים) [הגרעינים] זרתיים: **קתני מיהא** ו). משמע נרה אף בשניה והיינו נמי מתני' וש"מ הכי קתני מתני' נרה ראשונה ושניה: **ולטעמיך.** דפשטת למתניתין מיהא קא קשיין אהדדי דהכא שונה דמשמע שתי פעמים נרה בשניה

ועוד הביא רבינו שמואל מהא דתניא בתוספתא דשביעית הטומן את הלוף בשביעית ר"מ אומר טומנו בעלין כדי שלא יצמח ואע"פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר (ירמיה לב) ונתתם בכלי חרש למען יעמדו ימים רבים ונראה לר"ת דבשל חרש מהניא נקיבה אבל בשל עץ אפי' נקוב לא מהני מידי וספינה דגיטין (דף ז: ושם) בשל חרס ובנקובה ואין המים באין בה שהעפר נדבק ונעשה רגבים וסותם את הנקב והא דלא משני הכא גבי ספינה כאן בנקובה כאן בשאינה נקובה משום דהיינו שינויא דעלין ורצה למצוא בספינה חידוש אחר ועוד דמה שיכול להעמיד בספינה של עץ מעמיד משום דסתם ספינה לאו דחרס וניחא השתא בכל הנהו חמש מדות בכלי חרס הוו כולהו בחרס דווקא דמדה של מוליא משקה וכונס משקה אשכחן גבי חרס כדתנן בפרק בא סימן (נדה מט.) כל כלי חרס שהוא מכנים מוליא ויש שהוא מוליא ואינו מכנים ואמרי' בגמרא מכנים פסול למי חטאת ופסול משום גיסטרא מוליא כשר למי חטאת ופסול משום גיסטרא וכן מדות דמוליא זית ומוליא רמון תנן במסכת כלים גבי כלי חרס אבל של עץ שיעורו לעולם כרימונים כדתנן (פי"ז מ"א) כל כלי בעלי בתים שיעורן ברימונים ומיהו לפי' זה נמי לא הוי דומיא דאינך שינויי דנקיט ברישא ההוא דמביא וקורא ותחילה היה רגיל ר"ת לפרש דבשל עץ אפי' נקיבה לא בעי דמתלחלח מן הקרקע יותר משל חרס ונקיט השתא ברישא ההוא דמביא וקורא כמו באינך ולכולהו ליתני דפרישית היה יכול לתרץ כאן ספינה אספינה לא קשיא הא רבי יהודה הא רבנן אי נמי כאן בגוששת כאן בשאינה גוששת והתם בגיטין דפריך תני חדא המביא גט בספינה כמביא בא"י ותניא אידך כמביא בחוצה לארץ ומשני הא רבי יהודה והא רבנן הוה מצי לשנויי כאן בשל עץ כאן בשל חרס א"נ כאן בנקובה כאן בשאינה נקובה ושמא יש לחלק דהתם נהי דהיכא דאינה גוששת לרבי יהודה מדחשיבא חוצה לארץ לענין מעשר ז) ודחשיבא נמי חוצה לארץ לענין גט היינו משום דכיון דשם חוצה לארץ על המקום צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם ואע"ג דשכיחי וגמירי כדי שלא תחלוק במדינת הים אבל כשהיא גוששת לרבי יהודה או לתנא קמא אפילו בשאינה גוששת כיון דשם ארץ ישראל על המקום אע"פ שמחמת שאין הכלי ניקב ח) (כמו ספינה) אינו חייב במעשר לא יחשב בשביל כך כחוצה לארץ לענין גט: **תנאי היא.** תימה אכתי קשיא לר' יוחנן מגג וחורבה ואין לומר דגג וחורבה לא דמיא למתניתין דהא בכולה שמעתין משמע דמגג וחורבה נמי פריך מדקאמר קתני מיהא שבגג ושבחורבה כו' ועוד קאמר בשלמא לר"ש בן לקיש גג אגג לא קשיא משמע אבל לר' יוחנן קשיא: **אין מביאין כו'.** בכל המנחות קאמרינן אע"ג דזורעה קודם לפסח שבעים יום היינו משום עומר דהא קתני כיצד בודק הגזבר מכנים ידו לתוכה אי בעומר דווקא הוה ליה למימר שלוחי ב"ד לכך אמרינן בגמרא אף חיטי כרזיים וכפר אחים משמע חיטי ממש והיינו במנחות אף על גב דמסיים בה לפי שאין מביאין את העומר הכי קאמרינן כי היכי דעומר אין מביאין כך במנחות יש לחזר אחר הסמוך לירושלים ותדע מדקתני ומעמר ודש ובעומר לא שייכא דישה דהא תנן (לעיל דף סו.) בקנים ובקולחות חובטין אותו כדי שלא יתמעך ומיהו קצת נראה בחיטי כרזיים לאו חיטי ממש אלא עיר אחת ששמה חיטי כרזיים ומשום עומר דלא מישתמיט בשום דוכתא דליבעי במנחות מן הקרוב לירושלים: **מודרמות.** פי' בקונטרס בדרומה של ירושלים י) ונראה לפרש דמיירי במשופעות לצד דרום שאז חמה זורחת בהן יותר ואין לחוש באיזו רוח של ירושלים: **וזורעה** קודם לפסח שבעים יום. תימה דבפרק המקבל (ב"מ קו: ושם ד"ה וקיימא) תניא ר' מאיר אומר חצי תשרי מרחשון וחצי כסליו זרע [כו'] ר' יהודה היה מונה מתשרי ר"ש היה מונה ממרחשון והשתא מאן מיקל בכולהו תנאי ר"ש וכולי האי לא מיקל דלא משיך זמן זרע עד שבט וי"ל דה"מ חיטין אבל שעורין משוך זמן זריעתם עד אדר כדמוכח התם דפריך מהנך תנאי אר"ש בן לקיש דאמר זרעה ולא צמחה כל עידן זריעה זרע לה ואזיל ועד כמה אמר רב פפא עד דאתו אריסי מדברא וקיימא כימה להדי רישייהו ופי' שם בקונטרס דהיינו לאחר תשעה שעות ביום קרוב לסוף העשירית דכימה שהיא בזנב הטלה כדאמרי' בפ' הרואה (ברכות דף נח:) קיימא להדי רישייהו בראש כל אדם דהיינו באמצע הרקיע שנראה לכל אדם כאילו על ראשו הוא והן יומי אדר ט) שגלגל קבועים בו י"ב מזלות וסדרן טש"ת סא"ב מע"ק גד"ד ולעולם ששה עולין וששה יורדין בניסן לעולם בתחילת עמוד השחר טלה מתחיל לעלות ומאזנים לשקוע וב' שעות המזל שוהה לעלות לאחר ב' שעות העולה גמר עלייתו

והשוקע

מסורת הש"ס

א) צ"ל דלא גרע מחורבה עבודה כו'. צ"ק, ב) צ"ק מ"ז, ג) נ"א דרומית, ד) תהלים קכה, ה) הושע י, ו) [צ"ל מיהא חורש ושונה], ז) צ"ל חשיבא נמי כו'. צ"ק, ח) צ"ק מ"ז, ט) צ"ל לפי שבגלגל קבועים כו'. צ"ק,

הגהות הב"ח

(א) גמ' אלמלא שהן סמוכות:

מוסף רש"י

אין מביאין. סולת למנחה. **לא מבית הזבלים וכו'.** מפני שתבואה שלהן אינה מן המובחר (פסחים יא.).

רבינו גרשום

אלא לר' יוחנן דאמר אם הביא פירות שבעמקים ושבהרים לא קידש והא הכא לדברי א) הכל קידש לדברי הכל מביא: תנאי היא דאיכא דאמר אין מביא כל עיקר והוא הדין לתמרים שבהרים [ופירות שבעמקי']: מכמס וזנוחא אלפא לסולת. מן המובחרים מכולם להביא מהן סולת: אלפא לסולת. כמו האלף שהיא ראש לכל האותיות כך אלו שנים ראש לכל המקומות להביא מהן סולת: אמרו יוחני וממרא ראשי המכשפים למשה תבן אתה מכנים לעפרים. כלומר עפרים שהוא מקום תבואה הרבה אתה מכנים לה תבן והיא כולה מלאה תבן. כך לארץ מלאה כשפים אתה מביא כשפים: אמר להו אמרי אנשי למתא ירקא ירקא שקול. למדינה שמוכרין שם ירק הבא ירק ששם מתקבצים הכל לקנות: לא מבית הזבלים. משדה שצריכה זבל: ולא מבית השלחים. משדה שצריכה להשקות תדיר: ולא משדה שיש בה אילנות שהתבואה כחושה: כיצד הוא עושה לשדה שמביא ממנה סולת בשנה ראשונה נרה ומניחה כן ובשנה שניה זורעה קודם לפסח ע' יום שכבר יש כח בחמה שזורחת עליה: וכיצד בודק שלא יהא אבק בסולת מכניס ידו וכו': אילמלי שהן סמוכות הרבה לירושלים והן עומדות בין הרים בעמק כדכתיב ירושלים הרים סביב לה: היו מביאין מהן. לפי שהן עומדים בדרום: מן שדות המודרמות. שהן בדרום שהחמה זורחת בהן כל היום: המנונרות לכך להביא מהן סלת. וזורעה קודם לפסח ע' יום שכבר קרבה היא להנץ בקרן מזרחית דרומית וכשזורחת מושך העמוד מיד לדרום וכל היום נמצא חמה בדרום: סך ידו שמן ומכניס בסולת דבהכי בודק שפיר אם יש בה אבק מידבק בה: קתני מיהא ושניה חורש ושונה וזורעה תפשוט מיהא מתני' דבשניה נמי נרה: ולטעמיך היכי תפשוט ב) מתני' ולא קתני שונה:

א) נראה דצ"ל והא הכא לד"ה מביא אלמא דקידש.

ב) נראה דצ"ל היכי תפשוט מהך ברייתא הא במתני' לא קתני שונה.

עין משפט נר מצוה

יא א מיי' פ"ב מהל' בכורים הלכה ט:

יב ב מיי' פ"ו מהל' איסורי מזבח הל' יב:

יג ג מיי' שם פ"ז הלכה ד:

יד ד מיי' שם פ"ו הלכה יב:

טו ה מיי' שם הלכה יא:

שיטה מקובצת

א] למתא ירקא כו'. לעיר שיש בה הרבה ירק שם באים כל העולם ליקח ורוב פעמים נמכר כל ירק שבאותה עיר מפני רוב הלוקחים ותמכור ירק שלך בטוב אף אני בא לכאן לפי שהכל באים לראות כשפים (ויבינו) [ויבואו] לראות שלי הטובים משלכם ולפי דבריהם השיב להם: ב] ראשונה ובשניה זורעה: ג] ידו לתוכה: ד] עד שֶׁיְּנַפֶּנָּה: ה] ראשונה כו': ו] אלמלי: ז] והמנונרות. [גירסתו] א) המבוצרות לכך לשם עומר לפי שבוצרים אותו בטוב לפי שרוצים להביא תבואה יפה למצוה: ח] ההרים שבעמק: ט] לכך להביא מהם סולת הס"ד: י] ירושלים. ולא נהירא שאפי' תהא בדרומה יכול להיות בטוב שאין החמה זורחת עליה כגון שמשופעת לצד צפון ונראה:

א) נ"ע דבצירה לא שייך בתבואה ועוד דקצירה ודאי לשמה בעינן ואולי דטס"ה וצ"ל המנונרות לכך לשם עומר לפי שחורשים אותו בטוב וכו'.